

УДК 338.48

КЛАСТЕРІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ

Тимошенко Карина Віталіївна, викладач, ХНЕУ ім. Семе́на Кузне́ця, Харків, Україна

Анотація — у статті висвітлено сучасні тенденції кластерного підходу до сталого розвитку туристичних дестинацій. Розглянуто поняття «туристичного кластера» та його характеристика.

Ключові слова — кластер, кластерний підхід, сталий розвиток, туристична дестинація.

В даний час в економічних дослідженнях регіонального туризму досить бурхливо розвивається так званий кластерний підхід. Необхідність підтримки і розвитку туристичних кластерів зазначається практично у всіх документах стратегічного розвитку туристичної сфери, які активно розробляються як на національному, так і регіональному рівнях управління. У зв'язку з цим проблеми виявлення туристичних кластерів, оцінки їх впливу на економіку регіону, а також управління розвитком кластерних утворень в сфері туризму набувають все більшої актуальності [1].

Під туристичним кластером ми пропонуємо розуміти сукупність підприємницьких структур, органів влади та державних установ, громадських організацій, що функціонують в індустрії туризму і суміжних галузях, спільно використовують туристичні ресурси певного регіону для формування, просування і реалізації його туристичного продукту з метою задоволення рекреаційних потреб і підвищення своєї конкурентоспроможності та конкурентоспроможності регіональної економіки.

Основними характеристиками туристських кластерів ми вважаємо наступні:

- Наявність кооперації між суб'єктами туристичного кластера (підприємницькими структурами, органами влади та державними установами, громадськими організаціями), що функціонують в індустрії туризму і суміжних галузях (в формі державно-приватного партнерства, асоціацій, спілок тощо):

- Спільне використання суб'єктами туристичного кластера туристичних ресурсів території, на якій розташовані туристичні атрактори (об'єкт туристського кластера);

- Наявність вертикальних (всередині продуктового ланцюжка індустрії туризму) і горизонтальних взаємозв'язків (між структурами, які беруть участь в процесі виробництва тур продукту) між учасниками туристичного кластера;

- Наявність єдиної мети функціонування туристичного кластера, що полягає в підвищенні конкурентоспроможності об'єктів і суб'єктів кластера, а також задоволенні рекреаційних потреб за рахунок формування, просування і реалізації туристичного продукту регіону.

Дослідженням видів туристичних кластерів займалися такі вчені як: Митрофанова О.В., Шепелев І.Г., Маркова Ю.А., Ульяновченко, Грицай Л.А., Маєвський М.А. Д.П., Кулагіна О.В., Йордахе К., Чіочіна Ю., Асанді М., Адамова К.З., Зорін І.В.

Під сталим або, точніше, безперервно-підтримуваним розвитком розуміють розвиток, який відповідає потребам поточного моменту, але не ставить під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [2].

Отже, кластер - це реальна можливість забезпечити собі конкурентоспроможність в майбутньому, тобто створювати довгострокову стратегію розвитку підприємств на 5-10 років і більше. Кластери складаються з підприємств, спеціалізованих

в певному секторі економіки і локалізованих географічно. В економічній системі кластерне об'єднання виконує наступне завдання: сильні підприємства підтягують за собою дрібні. Ключ до успіху кластера – цивілізована конкуренція, рівняння на лідерів, отримання підтримки від лідерів, від адміністративного ресурсу регіону.

Кластерний підхід до туризму представляє особливий інтерес тому, що туризм має деякі унікальні особливості. У туристичному кластері взаємозалежність членів кластера полягає в тому, що хороша робота кожного з них створює передумови успіху інших учасників цього своєрідного колективного ринку. Таким чином, всі компанії в туристичному кластері отримують вигоду від спільних зусиль у вигляді більш широкого кола можливостей і кінцевих загальних доходів [3].

У туристичному кластері при налагодженій взаємодії виникають умови для виробництва нових продуктів і послуг, завдяки чому створюється інноваційне і ділове конкурентне середовище. Більшість туристичних кластерів створюють і постійно зміцнюють зв'язки з різними супутніми галузями промисловості які сприяють їх розвитку, наприклад, з виробництва спортивного і туристичного спорядження, продуктів харчування, напоїв, а також працюють в сфері ЗМІ, охорони природи та культурної спадщини.

Одночасно туризм – джерело доходу, що сприяє формуванню нових робочих місць, розвитку території, що стимулює розвиток соціальної та екологічної інфраструктури. Існує взаємозв'язок між стійким розвитком економічної, соціально-культурної, природної, інституційної підсистемами і стійким розвитком сфери туризму, що включає в себе елементи всіх перерахованих підсистем. При сталому розвитку туризму спостерігається превалювання позитивного впливу на природне, соціально-економічне середовище над негативним. Для прикладу, територія також є ресурсом, що забезпечує додаткові конкурентні переваги туристському підприємству [4]. Розгляд організації туризму на підставі кластерної концепції дозволяє запропонувати нові методи зонування дестинації. Кластерний підхід до розвитку туризму має два аспекти: територіальний і галузевий. Туризм може

розглядатися в якості природного каталізатора розвитку території.

Неконтрольований, неорганізований розвиток туризму має негативні наслідки: завдає шкоди навколишньому середовищу, призводить до руйнування культурної та історичної спадщини, стає загрозою потенціалу розвитку туризму на території [5].

Туристичні кластери різної спеціалізації на території мають кілька шляхів розвитку. Деякі розпадаються, інші укрупнюються і розростаються. В умовах високої конкурентної боротьби туристські кластери схильні до кооперування, проведення спільної всебічної діяльності, а також до партнерства з іншими галузевими кластерами. Цей процес характеризує формування регіонального туристичного кластера, який визначається наявністю географічних, економічних, соціальних та інфраструктурних ознак.

В цілому кластерний підхід важливий для управлінської практики тим, що створення умов кооперації в гнучку систему виробничих компаній, науково-дослідних і освітніх установ, постачальників комплектуючих, устаткування і послуг, фінансових інститутів, державних органів, дає можливість формувати великі міжгалузеві і міжрегіональні інвестиційні та інноваційні проекти.

Отже, на основі систематизації існуючих підходів пропонується наступна класифікація видів туристичних кластерів:

- за географічним розташуванням розрізняють: внутрішньо регіональні кластери (функціонуючі всередині окремого регіону), міжрегіональні (функціонують на території декількох регіонів на принципах міжрегіональної взаємодії) і прикордонні (які функціонують на прикордонних територіях).

- за стадією життєвого циклу розрізняють: пре-кластери (формування регіонального туристичного ринку), кластери що зароджуються (початок утворення кооперативних зв'язків між учасниками туристичного процесу), кластери що розвиваються (виникнення внутрішніх і зовнішніх зв'язків, успішна спільна діяльність підприємств сфери туризму), зрілі кластери (внутрішні зв'язку всередині кластера досягають максимальної

пов'язаності), згасаючі кластери (внутрішні зв'язки слабшають і розпадаються [5]).

- за ступенем участі центрів генерації інновацій розрізняють наступні види кластерів: кластер формується на базі наукових центрів та університетів, центри генерації інновацій належать окремим підприємствам, центри генерації інновацій відсутні.

- за видами туристських атракторів розрізняють: музейні кластери, розважальні кластери, спортивні кластери, екологічні кластери, етнографічні кластери, санаторно-курортні та інші види кластерів. Як правило, в одному туристичному кластері поєднуються кілька туристських атракторів.

- за видами туристських ресурсів розрізняють: водні (морський, річковий, озерний) кластери, лісові кластери, гірські кластери, змішані кластери [3].

- за масштабом розрізняють: локальні кластери (учасники територіально сконцентровані на відносно невеликій території, як правило, в промисловому, транспортному чи науковому центрі), регіональні кластери), національні кластери (об'єднують підприємства та організації кількох регіонів країни), транснаціональні кластери (включають до складу своїх учасників іноземні компанії).

- за формою управління ми пропонуємо розрізняти такі види кластерів: керовані бізнес-структурами, керовані органом державної влади, керовані на базі державно-приватного партнерства.

- за цільовими групами споживачів виділяють: туристично-рекреаційні кластери (комплекс взаємопов'язаних об'єктів рекреаційної та культурної спрямованості - колективних засобів розміщення, підприємств харчування і супутніх сервісів) і автотуристські кластери (об'єднують підприємства та організації, що надають туристичні та супутні послуги, взаємно

доповнюють один одного і забезпечують цивілізовані умови для автотуристів) [1].

- за способом формування виділяють цільові (кластер як результат зусиль по його створенню) та такі, що історично склалися (сформовані природним способом в результаті історичного розвитку будь-якого виду діяльності на певній території) [1].

Різні підходи до організації туристської діяльності мають свої переваги. В умовах ринкової системи господарювання актуально застосовувати кластерний підхід, що враховує ринкові механізми при локалізації та кооперації підприємств туристичної індустрії та пов'язаних галузей.

Список використаної літератури

1. Андрищенко К.А. Наукові аспекти створення екотуристичних кластерів на Черкащині / К.А. Андрищенко, Д.М. Стеченко // Вісник ДІТБ. - 2004. - №8. - С.69-71.
2. Захарченко В.И. Кластерная форма территориально-производственной организации/ Захарченко В. И., Осипов В. Н. - Одесса: Фаворит-Печатный дом, 2010. - 234 с.
3. Кропинова Е.Г., Митрофанова А.В. Региональный туристский кластер как туристско-рекреационная система регионального уровня // Региональные исследования. - 2011. - №1. - С.43.
4. Науково-технічна та інноваційна діяльність України в контексті євроінтеграційних процесів: моногр. / [І. Ю. Єгоров, І. А. Жукович, Ю. О. Рижкова, М. В. Пугачова ; Наук.-техн. комплекс стат. досл.]. — К. : ІВЦ Держкомстату України, 2006. — 223 с.
5. Цихан Т. В. Кластерная теория экономического развития // Теория и практика управления. 2003. № 5.

Автори

Тимошенко Карина Віталіївна, викладач кафедри туризму, ХНЕУ ім. Семена Кузнеця, (karina.tymoshenko@hneu.net).

Тези доповіді надійшли 27 січня 2017 року.
Опубліковано в авторській редакції.